

ustupujú do pozadia v celkovom hodnotení oboch prác.

Azda najstručnejší záver, ktorý by mal hodnotiaci charakter Šípošových prác o pamäti, je tento: treba ich kúpiť, pretože sa oplatí ich študovať – obidve.

D. Kováč

Jaro Křivohlavý

J Á A T Y :

Pohľad do „tajú“ sociálne psychologických štúdií dyadickej interakcie – čo víme o setkání a o jednání člověka s člověkem.

Avicenum, Praha 1977, 234 s.

Napriek tomu, že nakladateľstvo zrejme predvídalo záujem verejnosti o knihu s touto tematikou – vyšla v náklade 20 000 výtlačkov, čo je pre psychologickú publikáciu rozsah nezvykle vysoký – za krátky čas bola rozobraná a ďalším záujemcom sa nedostala. Je to nesporný znak toho, že zdravé medziľudské vzťahy patria v súčasnosti k problémom číslo jedna v živote každého z nás. Preto každé poučenie, navyiac keď pochádza z pera známeho erudovaného psychológa v tejto oblasti, je mimoriadne cenné a vítané.

Už predbežné prezretie obsahu knihy musí pritiahnúť čitateľa, pretože otázky takého druhu „ako poznám druhého človeka?“, „čo sa vlastne odohráva medzi mnou a tebou?“, „prečo mi je niekto sympatický a niekto nesympatický a prečo som ja takým pre druhého?“ – stále vznikajú v interakcii medzi ľuďmi a musia byť riešené či už s väčším alebo menším úspechom. Na našu verejnosť pôsobí frustujúco, že nie je zatiaľ k dispozícii literatúra, ktorá by dávala zrozumiteľné a pritom vedecky zdôvodnené odpovede na tieto naliehavé problémy. Čitateľ, ktorý hľadá odpovede v učebniciach psychológie, je sklamaný a rôzne populárne príručky nedávajú záruku vedeckosti a serióznosti. Recenzovaná kniha túto medzeru čiastočne vyplňuje tým, že poskytuje v ucelenej forme to, čo súčasná psychológia vie o vzťahoch medzi dvoma ľuďmi.

Autor sa v knihe sústreďuje len na dyadicke interakciu, postihuje ju však v celej komplexnosti – rozoberá problémy kognitívne, emocionálne a problémy jednania pri styku dvoch osôb.

V prvej kapitole s názvom „Jak poznám druhého človeka“ autor najskôr stručne uvádza zákonitosti poznávacej činnosti človeka. Pozornosť potom sústreďuje na objasnenie priebehu sociálnej

percepce. Každý poznatok sociálnej percepce o vytváraní dojmu, o vysudzovaní vlastností zo správania sa človeka, je ilustrovaný experimentom. Na záver kapitoly je uvedené ako postupovať pri poznávaní druhého človeka, aby sme získali o ňom čo najobjektívnejší obraz.

Pretože osobná príťažlivosť hrá mimoriadnu úlohu pri percepcii druhej osoby, druhá kapitola je venovaná tejto problematike. Rozoberá sa tu vplyv psychickej blízkosti na vzájomnú náklonnosť a obľubu; okolnosti, v ktorých sa nám doteraz príťažlivý človek znepečí; vplyv vonkajšieho tlaku na vzájomnú príťažlivosť; vplyv atraktívnosti na interpersonálne správanie a vplyv nášho správania k druhým ľuďom na náš vzťah k nim. Už len stručný výpočet rozoberaných tém naznačuje ich zaujímavosť a dôležitosť nielen pre odborníkov v partnerských a maritálnych vzťahov, ale aj pre každého jedinca.

Tretia kapitola je ladená teoretickejšie. Uvádza a objasňuje pojmy, ktorým je potrebné rozumieť pri štúdiu toho „čo sa odohráva medzi mnou a tebou“, čiže pri skúmaní dyadickej interakcie. Sú tu rozoberané druhy a následky pôsobenia jedného človeka na druhého, ako je pozorovanie jedinca v rôznych situáciách, koakcia, imitácia, posilňovanie, sugescia a hypnóza. Vzájomné pôsobenie dvoch ľudí na seba je rozdelené do troch skupín: sociálna komunikácia, súperenie a spolupráca.

Týmto trom okruhom sú venované ďalšie tri rozsiahle kapitoly. Sociálnopsychologická problematika verbálnej a neverbálnej komunikácie je vyčerpávajúco obsiahnutá so zdôraznením aspektu vzájomného porozumenia a pochopenia, ktorý je kriticky dôležitý pre dobré vzťahy medzi ľuďmi. Problematika súperenia je prezentovaná na modelových formách súperenia dvoch športovcov; autor používa starý český výraz „úpol“. Na tomto druhu súperivých prejavov je ukázaná motivačná štruktúra, zámery, úlohy, ciele a prostriedky takejto extrémnej formy interakcie. Druhý extrém hodnotovej interakcie – kooperácia – je charakterizovaná v ďalšej kapitole. Autor uvádza širokú paletu rôznych foriem a stupňov kooperácie. Ukazuje podmienky, v ktorých sa tvoria tie formy hodnotovej interakcie, ktoré sú výhodné pre oboch partnerov. Na príklade priateľského rozhovoru ako konkrétnej formy spolupráce dokazuje, že dobré vzťahy medzi ľuďmi nie sú možné bez prejavov spolupráce.

Problematika dyadickej interakcie by nebola úplná, keby nezahrňovala problémy sebaobrazu. Štruktúra „ja“, vnímanie seba, svojej role má vplyv na jednanie s inými ľuďmi. Pri tvorbe sebakonceptu, ale aj neskôr, sa môžeme stretnúť s rôznymi ťažkosťami. Ako ich prekonať, ako pracovať na vlastnom rozvoji, o tom hovorí autor v posledných dvoch kapitolách. Tu sa zmieňuje aj o špeciálnych otázkach vzájomných vzťahov dvoch ľudí, vzhľadom na vek, pohlavie, osobnosť a prostredie.

Na rozdiel od iných príručiek autor dáva pri skúmaní ľudských vzťahov prednosť dômyselnému a dôslednému experimentálnemu prístupu. Uvádza výsledky mnohopočetných, hlavne zahraničných výskumov dyadickej interakcie v modelových experimentálnych situáciách. Napriek pozoruhodnej snahe autora – preložiť reč vedeckých teórií do populárneho jazyka, zdá sa, že pre čitateľa bez psychologického vzdelania je kniha predsa len príliš náročná hutnosťou, aj rozmanitosťou a rozsiahlosťou tém, mnohými novými termínami a teóriami. Odborníkovi chýbajú odkazy na zahraničnú literatúru. Doplnením autorov uvádzaných experimentov a úplného zoznamu literatúry by kniha mohla slúžiť aj ako základná študijná literatúra zo sociálnej psychológie. Je treba oceniť, že sa autor nesnaží poskytovať hotové návody, recepty, ale problémovo prezentuje poznatky súčasnej sociálnej psychológie dyadickej interakcie. Kniha celá je preniknutá hlbokým presvedčením autora o hodnote dobrých vzťahov medzi ľuďmi, ktoré ho viedlo k tomu, aby oboznámením čitateľov s poznatkami o nich poskytol prvý predpoklad pre ich zlepšenie. Je nesporne veľkým prínosom pre našu sociálnopsychologickú literatúru. *V. Špetuchová*

Steve Duck (Ed).

THEORY AND PRACTICE
IN INTERPERSONAL
ATTRACTION

London: Academic Press, Inc., 1977,
str. 438

Publikace je pokusem o hlbší rozbor jedného z nejzaujímavejších jevů sociálního života, se kterým se setkává každý člen společnosti: interpersonální atraktivnosti. Snahou pořadatele sborníku je

seznámit čtenáře s teoretickými, metodologickými aspekty výzkumu tohoto jevu, typem a šíří studií a v neposlední řadě též z mírou kompatibility nálezů v této oblasti s výzkumem jiných příbuzných konceptů.

Tento záměr se odráží v členění sborníku. První část nazvaná Teoretické přístupy k interpersonální atraktivnosti obsahuje původní statě, ve kterých jsou diskutovány nejdůležitější teorie interpersonální atraktivnosti autory, kteří nejvíce přispěli k objasnění tohoto konstruktů s cílem prezentovat jejich esenciální rysy, popřípadě je dále rozvinout na podkladě jejich vlastních posledních nálezů. Jednotliví autoři obvykle užívají jeden koncept, o němž se domnívají, že vysvětluje největší procento variance daného jevu jako referenčního rámce pro své teorie. Tak jsou v textu prezentovány přístupy k interpersonální atraktivnosti z hlediska posilování (G. L. Clore), zpracování informací (I. Ajzen), sebeúcty (W. Stroebe), teorie podnět–hodnota–role (B. I. Murstein), sociální výměny (J. J. La Gaipa), komplementárnosti (B. A. Seyfriedová). Jednotlivé postoje představují různé názory na problém a je ponecháno čtenáři, aby si sám zvolil mezi alternativními vysvětleními struktury a dynamiky jevu.

Část druhá obsahuje empirické studie problematiky interpersonální atraktivnosti, které byly, s jedinou výjimkou, publikovány již jinde. Většinou jsou z roku 1977, nejstarší z roku 1970. Texty jsou ilustrací nejen shody teorie a empirických nálezů, ale též rozdílných metodologických a koncepčních přístupů k problematice.

Část třetí nazvaná Místo interpersonální atraktivnosti v psychologických teoriích obsahuje čtyři původní práce, v nichž se významní teoretikové, s výjimkou editora sborníku, z jiných oblastí sociální psychologie (M. Cook, R. Harré, P. Kelvin, S. Duck) zamýšlejí nad mírou v jaké teorie, jež se přímo nezabývají sociální atraktivností, přispívají k objasnění tohoto jevu a kromě toho se pokusili začlenit tento úzce specializovaný výzkum do širšího kontextu sociální psychologie. I když povaha těchto statí je poněkud spekulativní nebo právě proto, obsahuje velmi podnětný materiál.

Pečlivý výběr autorů i textů činí z publikace stimulující publikaci, kterou ocení všichni, kteří se zabývají interpersonálními vztahy. *J. Kožený*